



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia**

**Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>**

**Antverpiæ, 1605**

Epist. XVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

A test quisquam salutare sine munere, tibi valedicere non licet gratis. Quid istuc? ab Epicuro mutuam sumam. *Multis parasse diuitias, non finis miseriarum fuit, sed mutatio.* Non hoc miror. non est enim in rebus vitium, sed in ipso animo. Illud quod paupertatem grauem fecerat, & diuitias graues fecit. Quemadmodum nihil differt, vtrum ægrum in ligneo lecto, an in auro colloces: quocumque illum transtuleris, morbum suum secum transfert: sic nihil refert, vtrum animus æget in diuitiis, an in paupertate ponatur. malum suum, illum sequitur.

## EPIST. XVIIII.

SAPIENTEM, in publicâ lasciuiâ, temperanter se gerere: & aut nihil aut parum ex moribus libere. *Quomodoque, vtile esse, certis diebus abstinere, parcere, pauperes adsimulare.*  
 B Præexercitatio est ad veram inopiam, si ea venit. *Clausula ab Epicuro: Ira insania ahsidet.*

**D**ECEMBER est mensis, cum maximè ciuitas defudat. Ius luxuriæ publicè datum est: ingenti apparatu sonant omnia: tamquam quidquam inter Saturnalia intersit, & dies rerum agendarum. Adeo nihil interest, vt non videatur mihi errasse, qui dixit, <sup>2</sup> olim mensem Decembrem fuisse, nunc annum. Si te hîc haberem, libenter tecum conferrem quid existimares esse faciendum. vtrum nihil ex quotidianâ consuetudine mouendum; an, ne dissidere videremur cum publicis moribus, & hilariùs cœnandum & exuendam togam. Nam quod fieri nisi <sup>3</sup> in tumultu & tusti tempore ciuitatis non solebat, voluptatis causâ ac festorum dierum vestem inuauimus. Si te benè noui, arbitri partibus functus, nec per omnia nos similes esse <sup>4</sup> pilleatæ turbæ voluisses, nec per omnia dissimiles: nisi fortè his maximè diebus animo imperandum est, vt tunc voluptatibus solus abstineat, cum in illas omnis turba procubuit. Certissimum argumentum firmitatis suæ capit, si ad blanda & in luxuriam trahentia <sup>5</sup> nec it, <sup>6</sup> nec abducitur. Hoc multo fortius est, ebrius ac vomitante populo, siccum ac sobrium esse: illud temperatius, non excerpere se, nec insigniri, nec misceri omnibus: & eadem, sed non eodem modo, facere. Licet enim sine luxuriâ agere festum diem. Ceterum adeo mihi placet tentare animi tui firmitatem, vt ex præcepto maiorum virorum tibi quoque præcipiam: interponas aliquot dies, quibus contentus minimo ac vilissimo cibo, durâ arque horridâ veste, dicas tibi: Hoc est quod timebatur? In ipsâ securitate animus ad difficultia se præparet, & contra iniurias fortunæ, inter beneficia firmetur. Miles in mediâ pace <sup>7</sup> decurrit sine vlllo hoste, <sup>8</sup> vallum iacit, & superuacuo labore lassatur, vt sufficere necessario possit. Quem in ipsâ re trepidare nolueris, ante rem exerce. Hoc secuti sunt, qui omnibus mensibus paupertatem imitati, propè ad inopiam accesserunt, ne vinqûa expauescerent, quod sæpe didicissent. Non est nunc quod existimes me ducere te <sup>9</sup> ad modicas

D EPIST. XVIII. DECEMBER EST.] Saturnalia tunc, Sigillaria, & ludi. Ego in Saturnalib.

2. OLIM, MENSEM.] Quisquis ille, acutè dixit: & pro luxu eius aui. Toto anno Saturnalia.

3. IN TUMULTU.] Olim, cum ad Saga ibatur. Vide me 1. Saturn. cap. 11.

4. PILLEATÆ TURBÆ.] Teneamus. nam pilleos Saturnalibus sumebant. Ibidem docui. Quod alij, pullatæ turbæ, non habet hic locum, & contra liberos est.

5. NEC IT.] Sponte.

6. NEC ABDUCITVR.] Ab alijs, aut à turbâ.

7. DECURRIT.] In armis per aliquot miliaria, exercitij genus. Vide Militiam nostram lib. v.

8. VALLVM IACIT.] Et fert quoque, vt ibidem doctum.

9. AD MODICAS CÆNAS.] A Mureto est: at ego maluissim, ad modicas cœnas, sobrias, & sanitati factas. Sed non ita libri præeunt, qui admoueas cœnas; aut, dicere moneas cœnas, ferè habent. Itaque ingeniosè (quomodo ille aliter?) Iosephus Scaliger, vt accepi: ad modicas cœnas diuinauit, id est p̄vras xonâs: vt allusio sit & argutatio in nominibus, cum cœna Latinis dicta, quasi xonâ, communis cibatio: & ubi opponatur, cum soli & seorsim dapem sumunt. Sed nec Turnebi improbum, ad Timonæas cœnas. De Timone notum, qui homines fugiebat & oderat, & solitarius agebat victitabatq̄. Igitur in prouerbio Timonææ cœnæ, sine conuiuio conuiuium. Vide Turnebum lib. XXI. cap. XXXIII.

dicas cœnas & <sup>10</sup> pauperum cellas, & quidquid aliud est, per quod luxuria diuitiarum A  
tædio ludit. <sup>11</sup> Grabatus ille verus sit, & sagum, & <sup>12</sup> panis durus ac sordidus. Hoc tri-  
duo & quadriduo fer, interdum pluribus diebus: vt non lufus fit, <sup>13</sup> sed experimentum.  
Tunc mihi crede, Lucili, exsultabis, <sup>14</sup> dupondio satur, & intelliges ad saturitatem non  
opus esse fortunâ: hoc enim quod necessitati sat est, debet etiam irata. Non est tamen  
quare tu multum tibi facere videaris: facies enim quod multa milia feruorum, multa  
milia pauperum faciunt. Illo nomine te suspice, quod facies non coactus. Tam facile  
erit tibi illud pati semper, quàm aliquando experiiri. Exerceamur <sup>15</sup> ad palum: & ne im-  
paratos fortuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius diuites erimus, si  
scierimus quàm non sit graue pauperes esse. Certos habebat dies ille magister volupta-  
tis Epicurus, quibus malignè famem exstingueret: visurus an aliquid deesset ex plenâ &  
consummatâ voluptate, vel quantum deesset, & an dignum, quod quis magno labore  
pensaret. hoc certè in his epistolis ait, quas scripsit, <sup>16</sup> Charino magistratu, ad Poly-  
anum. Et quidem gloriatur, <sup>17</sup> non toto asse se pasci: Metrodororum, qui nondum tantum B  
profecerit, toto. In hoc tu victu saturitatem non putas esse? Et voluptas est. Voluptas  
autem, non illa leuis & fugax, & subinde reficiendâ, sed stabilis & certa. Non enim iu-  
cunda res est <sup>18</sup> aqua & polenta, aut frustum hordeacei panis: sed summa voluptas est,  
posse capere etiam ex his voluptatem, & ad id se reduxisse, quod eripere nulla fortunæ  
iniquitas possit. Liberaliora sunt <sup>19</sup> alimenta carceris: sepositos ad capitale supplicium,  
non tam angustè qui occisurus est, pascit. Quanta est animi magnitudo, ad id suâ spon-  
te descendere, quod <sup>20</sup> nec ad extrema quidem reductis timendum sit? hoc est præoc-  
cupare tela fortunæ. Incipe ergo, mi Lucili, sequi horum consuetudinem, & aliquos  
dies

10. PAUPERVM CELLAS.] *Apparet igitur tunc quoque canaculis aut diæti abstinnisse, & in seruili aliqâ & angustâ cellâ canasse, Horatius tangere videtur:*

Mundaque, paruo sub late PAUPERVM,  
Cenæ, sine aulæis & ostro,  
Sollicitam explicuere frontem.

*Etsi ad alienas hoc ades, & verè pauperum, magis sit referre. De isto autem diuitum ritu, Seneca ad Heluiam cap. XII. vide.*

11. GRABATVS ILLE VERVS.] *Alij ferus. Tenemus editum: sit verè grabatus, id est vilis & viliorem lectus: στυπώδ' ἴον.*

12. PANIS DVRSVS.] *Non recens, sed sicus aut mucidus.*

13. SED EXPERIMENTVM.] *Præceptum toti huic rei in Epicteto simile, III. Dissert. XIII. μελέτησον ποτὲ διαγωγῆν ὡς ἀρρωστος, ἢ ἀποδ' ὡς ὑγιαίνων διαγωγῆς ἀσθενσον, ὑδροπότησον, ἀπέχου ποτὲ πανταπασιν ὀρέξεως, ἢ ἀποδ' καὶ ὑλδ' ὡς ὀμαχθῆς: Meditare aliquando & vsurpa vitæ rationem, tamquam infirmus, vt rectè valere etiam possis. Abstine à cibis, aquam pota, aliquando omnem appetitum cohibe, vt mox etiam rectè & rationabiliter possis appetere.*

14. DVPONDIO SATVR.] *Duobus assibus. Rectè ita Erasmus, cum antea in scriptis, dispendio.*

15. AD PALVM.] *Quod genus palaria dictum: nos in Militiâ, lib. V. Hoc quoque Erasmo inscribitur: nam in libris, ad paululum.*

16. CHARINO MAGISTRATV.] *Mors Græco, χαρίνου ἀρχοντος, ita enim annum & tempus illi notabant, vt Romani per Consules. Hoc Muretus. At libri plures, magistratui. Tum esset, scriptam epistolam nomine Charini magistratus, ad Polyanum.*

17. NON TOTO ASSE SE.] *Atqui Timocrates ei obiecit, quod minam cottidie in cibos sumeret: scriptum Laertio, Epicuri amatori, & relictum. Nam alij plures, vilissimis & simplicissimis cibis vixisse. Inuenio hæc eius verba in Stobæo: Βρωσέω τὸ καὶ τὸ σωματικὸν ἢ δ' εἰ, ὑδατὶ καὶ ἀρω γυμνασίου. Καὶ ἀποστύλω τὰς ἐν ἀπολυτρεσίας ἢ οὐκ, εἰ δ' ἔστω, ἀλλὰ δ' ἰὰ τὰ ἀνοδοῦ θούνη ἀνταρὲς δουρεῖν: Plenus sum & diffluo voluptate corpuseculi, idque Aquâ & Pane vtens. Despuo autem sumptuosas voluptates, non ob ipsas, sed incommoda quæ comitantur.*

18. AQUA ET POLENTA.] *Ipsa Epicuri verba, in epistola ad Menæcem: καὶ μάλα καὶ ὑδ' ὡς τῶν ἀνεστύτων δασὸς ἰδ' ὡς ἢ ὡς ἢ, ὅτι δ' ἂν ἐδ' ὡς τῆς ἀντ' ἀποστύλωνται: Polenta & Aqua summam voluptatem præbent, siquis illa indigens sumit. Adde infra Epistolam CX.*

19. ALIMENTA CARCERIS.] *Nam certus modusq; cibis captiuis, vitæ & seruis: idq;, quia in dies finitus, Diarium dicebant. In Controuersus Seneca, lib. IX. Cum introductus esset ex carcere in Senatum, postularurus vt diaria acciperet. Sallustius in oratione Lepidi: Quinis modis libertatem omnium æstimauere. qui profectò non amplius possunt alimentis carceris. Namque vt illis exiguitate mors prohibetur, senescunt vires: sic neque absolui curâ familiari tam parua re possis, & ignauissimi qui que tenui istâ spe frustrantur. Vides exigua fuisse hæc alimenta, & lege XII. tabul. libram farris, in dies singulos.*

20. NEC AD EXTREMA QVIDEM REDACTIS.] *Liber meus & meliores, nec extremis quidem delectis. Et germana hæc scriptio: valeiq;, cum extrema decreta sunt.*

21. DELE.

A dies destina, quibus secedas à tuis rebus, minimoque te facias familiarem. Incipe cum paupertate habere commercium.

*Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum  
Finge Deo.* —

Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit. quatum possessione tibi non interdico: sed efficere volo, ut illas intrepidè possideas. quod vno consequèris modo, si te etiam sine illis beatè victurum persuaseris tibi; si illas tamquam exituras semper adspexeris. Sed iam incipiamus epistolam complicare. Priùs, inquis, redde quod debes. <sup>21</sup> Delegabo tibi Epicurum. ab illo fiet numeratio. <sup>22</sup> Immodica ira gignit insaniam. Hoc quàm verum sit, necesse est scias, cum habueris <sup>23</sup> & seruum, & inimicum. In omnes personas hic exardescit affectus: tam ex amore nascitur, quàm ex odio: non minùs inter serua, quàm inter lusus & iocos. Nec interest, ex quàm magnâ causâ nascatur, sed in qualem perueniat animum. Sic ignis non refert quàm magnus, sed quò incidat. nam etiam maximum solida non receperunt: rursus arida, & corripit facilia, scintillam quoque fouent vsque in incendium. Ita est, mi Lucili, ingentis iræ exitus, furor est: & idè ira vitanda est, non moderationis causâ, sed sanitatis.

## EPIST. XIX.

OMITTENDAS aut abiciendas occupationes, & otium captandum: sed otium, non latebras. Monet ab aulâ, & splendore abire: quæ tumultus & fluctus suos habent. Clausula ab eodem magistro: Vide quibuscum mensâ communices.

**E**XSVLTO quotiens epistolas tuas accipio. implent enim me bonâ spe: iam non promittunt de te, sed spondent. Ita fac, oro atque obsecro: quid enim habeo melius, quod amicum rogem, quàm quod <sup>1</sup> pro ipso rogaturus sum? si potes, subduc te istis occupationibus: si minùs, eripe. Satis multum temporis sparsimus, incipiamus in senectute <sup>2</sup> vasa colligere. Numquid inuidiosum est? <sup>3</sup> in freto viximus, moriamur in portu. Neque ego suaferim tibi nomen ex otio petere, quod nec iactare debes, nec abscondere. Numquam enim vsque eò te abigam, generis humani <sup>4</sup> furore damnato: ut latebram tibi aliquam parari & obliuionem velim. id age, ut otium tuum non emineat, sed appareat. Deinde videbunt de isto, quibus integra sunt <sup>5</sup> & propria consilia: an velint vitam per obscurum transmittere. tibi liberum non est. In medium te protulit ingenij vigor, scriptorum elegantia, clarâ & nobiles amicitia. Tanta notitia te inuasit, ut si in extrema mergaris, ac penitus condaris, tamen priora te monstrabunt. tenebras habere non potes: sequetur pristina lucis multum, quocumque fugeris. Quietem potes vindicare, sine vllius odio, sine desiderio, aut morsu animi tui. Quid enim relinques, quod inuitus relictum à te possis cogitare? clientes? quorum nemo te ipsum sequitur, sed aliquid

21. DELEGABO TIBI EPICVRVM.] *Scripti ferè, Delegabo te ad Epicurum. Vtrius modo, ad Delegationem ad spectum, fori verbum: cum alium pro nobis debitorem, & vicarium, substituimus. Vide De Benef. vi. cap. v.*

22. IMMODICA IRA.] *Imò quidam è Sapien-  
tibus iram dixerunt breuem insaniam. Vide De  
Ira i. cap. i.*

23. ET SERVVM, ET INIMICVM.] *Suspecta  
hæc Muretus habet: non ego. Sententia sub Tiberio  
aliquo, aut tyranno, vera & prompta. Serui accusa-  
bant, calumniabantur in occulto: & credebatur. Hoc  
inquisitum, & legibus veritum, tamen illi admit-  
tebant: cum iustitiam & magnâ indignatione eorum, qui-  
bus eueniebat. Exempla in Tacito sunt: & hic appa-*

*ret, Lucilio idem euenisse, qui inimicum habuit, &  
quidem seruum.*

EPIST. XIX. I. PRO IPSO ROGATURVS.] *Deos scilicet, in eius bonum.*

2. VASA COLLIGERE.] *Quod milites discessu-  
ri, & castra mutaturi, faciunt.*

3. IN FRETO.] *Cui nomen à seruore: quòd in  
fretum, ait Varro, sæpe concurrat æstus, atque ef-  
feruecat.*

4. FVRORE DAMNATO.] *Vi Timon ille Misfan-  
thropus, & plures fecere.*

5. ET PROPRIA CONSILIA.] *Benè in meo, &  
prima. qui nondum scilicet genus vitæ ingressi, qui-  
bus omnia libera.*

6. DONEC